

De ouderdom van De Bilt, vastgesteld aan de hand van scherven aardewerk

Hans Fokkens, projectleider archeologisch onderzoek

Niet zo erg lang geleden verrichtten de leden van de Onderzoekgroep Zandgronden (een projectgroep van de afdeling Utrecht e.o. van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland) een opgraving op de hoek van de (huidige) Tuinstraat en de Burgemeester de Withstraat. Van deze opgraving werd een 17 pagina's dik verslag uitgebracht. Het is niet makkelijk om zo'n verslag in een paar pagina's samen te vatten, maar hieronder proberen we het.

Er stonden steeds heel wat mensen buiten de hekken te kijken toen een groepje archeologen in de bouwput van wat we de 'De Witte Swaen II' noemden, aan het werk waren. Degenen die in de put kwamen konden in het profiel een stukje geschiedenis van deze plaats aflezen. Immers, een tweetal verkavelingssloten wees erop dat het hier vroeger nat geweest moet zijn en dat er turf gewonnen werd. Dat moet dan in de 12e eeuw geweest zijn, zo'n acht eeuwen geleden. Dat weten we, omdat op de bodem van deze oude sloten zg. kogelpotscherven gevonden werden, die uit de 12e eeuw stammen.

Drie bouwfases

Aan de hand van de gevonden voorwerpen kunnen we vaststellen dat er drie verschillende fasen in de bewoning hebben bestaan:

- fase I: de ontginningsfase (12e - 14e eeuw);
- fase II: de eerste intensieve bewoningsfase (15e en 16e eeuw);
- fase III: de tweede intensieve bewoningsfase (17e eeuw en later).

Van oude kaarten weten we dat ons dorp vroeger ook aangegeven werd als Hoogh-Bilt. Dat was ook terecht, want de kern van het dorp ontstond op de kruising van twee zandruggen, die boven de omgeving uitstaken. Ten zuiden van het dorp kennen we (en kende men toen ook al) de naam Oostbroek. Broek, broekland duidt op een lager gelegen, drassige bodem.

In de bodem waar ons onderzoek plaatsvond was om de 10 meter een verkavelingssloot gegraven, waarlangs het overtollige water kon wegstromen; ook kon de uitgegraven turf erdoor worden afgevoerd, waarschijnlijk naar een waterweg die de Biltse Grift genoemd werd, om in de stad Utrecht verkocht te worden.

In de bodem werd ook een tweetal kuilen aangetroffen. Hierin vonden we – naast een donker kleiig zand – ook scherven, brokken natuursteen, en 'kloostermoppen'. Deze laatste zijn bakstenen van een groot formaat en slechte kwaliteit uit de tijd dat men nog niet zo goed bakstenen wist te maken.

De bakstenen en de stukken natuursteen waren zo gelegd dat ze een vloertje vormden van ca 1,5 bij 1 meter.

Een aantal paalgaten erbij wijst op een ondiep gefundeerd houten huis met een stenen stookvloer.

Door de aanwezigheid van aardewerkscherven is dit huis in de 13e eeuw te dateren.

De tweede fase

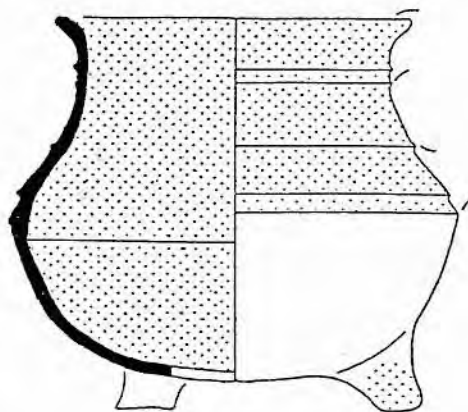
Uit deze periode troffen we tenminste twee funderingsresten aan, gemaakt van kloostermoppen. Een was een muur van drie stenen breed (ca 40 cm) en ruim twee meter lang. We weten er niet veel meer over te vertellen.

De andere fundering behoorde bij een keldertje. De scherven uit de kelder zijn van rond 1400. De keldervloer bestond uit plavuizen. We hebben ze wel gezien, maar voordat we ze konden opmeten en fotograferen waren ze al gestolen. Iemand heeft dus nu een stukje geschiedenis van De Bilt in huis, zonder waarschijnlijk veel van de afkomst ervan te weten.

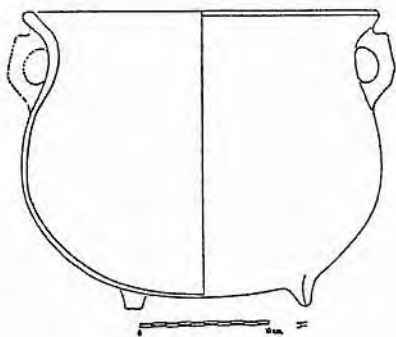
Direct achter het keldertje vonden we een houten tonput voor de drinkwatervoorziening. De put hebben we kunnen lichten en prepareren. Hij dateert zeker uit de 15e eeuw.

Bijzonder is dat we in deze fase een werktuig vonden uit de (nieuwe) steentijd. We weten niet hoe het daar terecht is gekomen. Was er misschien in de prehistorie al bewoning in Hoogh-Bilt?

De sloot die langs dit (stenen) huis liep, werd in de 16e eeuw dichtgegooid met afval. Een kist vol scherven

Grape

De Jydepot

werd gedaan. Deze potten zijn nl. wel als ballast in schepen gebruikt en zijn daarom wel eens in binnenhavens te vinden, maar bijna nooit in het binnenland. Zou deze 17e-eeuwse bewoner van De Bilt iets met de scheepvaart te maken gehad hebben?

Samenvatting

Wat betekent dit onderzoek nu voor de geschiedenis van De Bilt?

De oudste sporen zijn de verkavelingsloten die rond 1200 voor de ontginning van dit gebied gegraven werden.

In de loop van de 13e eeuw is het terrein bebouwd met een houten huis. Dat is ruim 100 jaar voor de eerste vermelding van De Bilt in 1372. Het onderzoek heeft onze geschiedenis dus een eeuw langer gemaakt!

Omstreeks 1400 is het houten huis vervangen door een van steen. Volgens de literatuur over de geschiedenis van De Bilt is de bebouwing in de 15e eeuw – op de herberg na – nog van hout. Dat blijkt dus nu niet juist te zijn.

In de 17e eeuw is dat huis waarschijnlijk afgebroken en door een moderner huis vervangen. Nog een eeuw later wordt er op het terrein een huis bijgebouwd. Nu dus twee huizen op het ene perceel.

Aan de hand van dit onderzoek kon er historie geschreven en herschreven worden, waarmee het belang van zo'n archeologisch onderzoek duidelijk wordt aangetoond.

Middeleeuws aardewerk uit het Vrouwenklooster

Abc Postema

In het kader van *Keramuz* heeft onze vereniging in het gemeentehuis drie vitrines ingericht met een keuze uit het middeleeuws aardewerk dat in de gemeente is gevonden. In dit artikel wordt aandacht besteed aan de voorwerpen die uit het Vrouwenklooster afkomstig zijn.

Dit Vrouwenklooster stond gedeeltelijk op het huidige K.N.M.I.-terrein en op wat thans de Kloosterlaan heet, met name onder de percelen 6,7 en 8. Het terrein werd vrij zeker al in de twaalfde eeuw bebouwd. Het middeleeuwse klooster werd in 1585 verwoest. Omstreeks 1625 blijkt er echter sprake te zijn van een mogelijk gespaard gebleven gebouw annex boerderij. Omstreeks 1810 werden alle gebouwen vervangen door een groot buiten. Dit gebouw staat er, weliswaar sterk veranderd, nog steeds als het oudste, oorspronkelijke K.N.M.I.-gebouw.

Hieronder een selectie van wat er aan voorwerpen uit het Vrouwenklooster van De Bilt is gevonden en kon worden gerestaureerd. Nader onderzoek van de scherven die in het gemeentearchief aanwezig zijn en verder onderzoek ter

afbeelding 1